

Opgave 1 Massamedia: Hoe maken we jongeren meer mediawijs?

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Door de komst van nieuwe media zoals internet en mobiele telefonie is de omgang met de media voor jongeren ingrijpend veranderd. In het dagelijkse leven van jongeren spelen media directer en op jongere leeftijd een belangrijke rol. Het kabinet vindt het belangrijk dat jongeren kritisch naar media leren kijken en goed met media leren om te gaan. Zo kunnen zij zich ook beschermen tegen mogelijke bedreigingen en gevaren die van de media uit kunnen gaan. De kennis, vaardigheden en mentaliteit die hiervoor nodig zijn, worden 'mediawijsheid' genoemd.

Het kabinet wil jongeren meer mediawijs maken door een veilig en verantwoord mediagebruik te bevorderen, bijvoorbeeld door het stimuleren van educatieve initiatieven zoals medialessen.nl (tekst 1 en 2). Ook wil het kabinet jongeren meer mediawijs maken door het bevorderen van een veilig media-aanbod door regelgeving en door het stimuleren van zelfregulering door de media (tekst 3).

Lees de regels 1 tot en met 62 van tekst 1.

- 2p 1 Leg met behulp van de tekst uit, dat bij het bevorderen van mediawijsheid door school en ouders sprake is van socialisatie. Geef eerst een omschrijving van het begrip socialisatie.

Lees de regels 39 tot en met 74 van tekst 1.

Veranderingen in het medialandschap door de komst van de nieuwe media hebben belangrijke gevolgen voor de relatie tussen aanbieders en gebruikers van media. In dit communicatieproces spreken we ook wel van zenders en ontvangers.

- 2p 2 Leg uit wat er veranderd is met betrekking tot de rollen van zender en ontvanger door de komst van de nieuwe media. Licht je antwoord toe met behulp van een citaat uit tekst 1.

Lees de regels 75 tot en met 85 van tekst 1.

Hans Laroës wil kinderen bewust maken van 'de achterkant van het nieuws': niet alles komt in het nieuws; het dagelijks nieuws is het resultaat van een selectieproces, waarbij informatie verschillende filters passeert. Ook het voorbeeld van Hans Laroës is op te vatten als één van de filters in dit selectieproces.

- 3p 3 Geef twee andere filters in het selectieproces van het nieuws en leg uit waarom het begrijpen van dit selectieproces bij kan dragen tot mediawijsheid.

- Lees de regels 1 tot en met 13 van tekst 2.*
De berichtgeving over Marokkanen is vaak negatief, bijvoorbeeld als het over criminaliteit gaat. In de medialessen 'Ken jij ook leuke Marokkanen?' wordt de beeldvorming die in de media over allochtonen ontstaat, bespreekbaar gemaakt.
- 2p 4 Leg aan de hand van tekst 2 uit hoe dergelijke berichtgeving over allochtonen kan leiden tot stereotypering van allochtonen. Geef allereerst twee kenmerken van stereotypering.

- Lees de regels 14 tot en met 46 van tekst 2.*
In de medialessen 'Webdetective' wordt kinderen met een checklist geleerd, waar je op moet letten als je de betrouwbaarheid van informatie op internet wilt beoordelen. Met de eerste twee vragen wordt bijvoorbeeld duidelijk of de maker deskundig was en of de maker soms zelf belang had bij de gegeven informatie. De derde vraag gaat over een journalistieke kwaliteitsnorm.
- 2p 5 Met welke twee andere journalistieke kwaliteitsnormen kun je de betrouwbaarheid van informatiebronnen verder bevragen? Licht je antwoord toe.

- Naast gevaren en bedreigingen die van de media uitgaan, biedt het gebruik van media voor jongeren ook veel mogelijkheden en kansen. Zo stelt het kabinet in zijn visie over mediawijsheid dat de nieuwe media de sociale cohesie en de culturele identiteit binnen groepen kunnen versterken.
- 2p 6 Leg uit hoe een nieuw medium zoals internet, de sociale cohesie binnen jongerengroepen kan versterken.

- Lees de regels 47 tot en met 65 van tekst 2.*
De makers van de mediales 'Hoe maak ik van mijn eigen leven reality-tv?' willen leerlingen bewuster maken van het verschil tussen de getoonde werkelijkheid in reality-tv programma's en de alledaagse werkelijkheid. Hiermee willen zij de kinderen weerbaar(der) maken tegen een mogelijke negatieve invloed van de televisie.
- Er bestaan verschillende theorieën over de invloed van massamedia.
- 2p 7 Welke theorie over de invloed van de media wijst op het gevaar dat tv-realiteit verward gaat worden met de alledaagse realiteit en welke groep kijkers zou volgens deze theorie vooral blootstaan aan dit gevaar?

- Lees tekst 3.*
Naast een veilig en verantwoord mediagebruik probeert de overheid een veilig en verantwoord media-aanbod te bevorderen. In haar mediabeleid gaat zij daarbij uit van een aantal belangrijke uitgangspunten.
- 2p 8 Welke twee uitgangspunten van het mediabeleid zijn in tekst 3 te herkennen? Geef bij beide uitgangspunten een citaat uit de tekst.

- De overheid probeert kwetsbare groepen (zoals minderjarigen) te beschermen door het media-aanbod te (helpen) reguleren. Er is een Reclame Code en er zijn sponsorvoorschriften.
- 1p 9 Welk bestuursorgaan ziet toe op de naleving van deze regels?

Een ander aspect van het beschermen van de kwaliteit van het media-aanbod gaat over het vervullen van belangrijke maatschappelijke en politieke functies door de media. Volgens sommigen zouden deze functies door de toenemende commercialisering onder druk komen te staan.

- 4p **10** Geef een argument **voor** en een argument **tegen** de stelling dat door commercialisering maatschappelijke en politieke functies van de media onder druk komen te staan. Noem bij beide argumenten om welke functie het gaat.

Zie de regels 30 tot en met 32 van tekst 3.

In Nederland wordt de vrijheid van meningsuiting gegarandeerd. Toch kan de overheid **achteraf** strafrechtelijk optreden wanneer een programma daartoe aanleiding geeft. Dit optreden begrenst de vrijheid van meningsuiting.

- 2p **11** Geef twee wettelijke regels waarmee het grondrecht van de vrijheid van meningsuiting wordt ingeperkt.

Communicatiewetenschappers Liesbet van Zoonen en Linda Duits gaven in 2008 in het blad *Socialisme en Democratie* kritiek op de projecten die mediawijsheid dienen te bevorderen.

Wetenschappers zijn het erover eens dat niet zomaar **alle** jongeren direct negatief beïnvloed worden door de media.

- 2p **12** Leg uit dat de media niet alle jongeren direct negatief beïnvloeden. Gebruik in je uitleg de begrippen selectie en referentiekader.

Opgave 1 Massamedia: Hoe maken we jongeren meer mediawijs?

tekst 1

Nieuwe onderwijscampagne over mediawijsheid

Mediawijzer met Medialessen.nl

Scholen krijgen de opdracht kinderen mediawijzer te maken. Maar hoe doe je dat? Hoe leer je leerlingen beter met media om te gaan? Een nieuwe campagne moedigt leraren in het basis- en voortgezet onderwijs aan hun leerlingen 'mediawijs' te maken. Met behulp van een nieuwe site: Medialessen.nl (...)

Van digitaal pesten, reclame en zelf nieuws maken tot seks in videoclips en zoeken op internet. Allemaal onderwerpen die aan bod kunnen komen als het gaat om lessen in mediawijsheid. (...)

Kinderen en jongeren zijn technisch vaak heel handig, en in dat opzicht vaardige mediagebruikers. Maar onderzoek laat zien dat ze toch nog veel essentiële kennis missen. Echt mediawijs zijn ze nog niet voldoende. Ze hebben de hulp van leraren en ouders nodig om zich te ontwikkelen tot kritische mediagebruikers, die kunnen reflecteren op hun eigen mediagedrag en op wat ze in de media zien. (...)

Uit onderzoek van Mijn Kind Online en usability-bureau 2C in juni 2008 kwam naar voren dat kinderen op internet heel veel fouten maken en vaak op verkeerde sites terechtkomen. Ook blijkt dat ze slecht kunnen zoeken en moeilijk onderscheid kunnen maken tussen verschillende soorten

informatie. Wat is reclame en wat niet? Zo eenvoudig is dat nog niet. (...)

De toenemende aandacht voor mediawijsheid komt onder meer voort uit het veranderende medialandschap. Dankzij nieuwe en gratis toepassingen kan iedereen die het wil mediaproductent zijn: op weblogs en fora, via Hyves en YouTube maar ook in virtuele werelden als Habbo Hotel. Juist kinderen zien internet als één grote speelruimte waar ze van alles kunnen uitproberen. Soms met uiterst vervelende gevolgen, bijvoorbeeld als webcamfilmpjes per ongeluk door een groot publiek worden gezien. Wil je kinderen verstandig met media leren omgaan, dan is het ook nodig dat scholen en ouders met hen in gesprek gaan over wat de gevolgen zijn van hun mediagedrag, en hoe ze media op een goede manier kunnen inzetten om hun doelen te bereiken. Daarbij hoort ook een gesprek over de ethische grenzen daarvan. Anders gezegd: mediawijs word je niet zonder mediales.

Mediamakers aan het woord

In het kader van de lancering van Medialessen.nl zijn mediaproductenten en journalisten gevraagd naar hun idee over wat kinderen en jongeren zouden moeten leren over media.

"Wijs kinderen op de gevaren van de webcam", zegt directeur Dominique Weesie van Geen Stijl. "Mensen, dus ook kinderen, gooien alles online en

- hebben niet door dat iedereen dat kan zien.”
- 75 Hans Laroës, hoofdredacteur van het NOS Journaal: “Leer kinderen over de achterkant van het nieuws. Wat je bij het bekijken van het nieuws altijd in het achterhoofd moet houden, is dat er
- 80 allerlei belangen achter zitten. Politici, bedrijven en organisaties willen er zo gunstig mogelijk van afkomen. Een minister zal op een persconferentie niet alles willen zeggen als hem dat
- 85 niet uitkomt.”

*naar: Justine Pardoën – Mijn kind online, gepubliceerd op:
<http://www.weetwatjeziet.nl>*

tekst 2

Medialessen: enkele voorbeelden

Ken jij ook leuke Marokkanen?

- Met deze vraag start de leerkracht de les ‘Allochtonen in de media’. Dit maakt natuurlijk een hoop los bij de
- 5 leerlingen, zeker als er ook Marokkaanse leerlingen in de klas zitten. (...) In hoeverre klopt het beeld van allochtonen dat we krijgen voorgeschoteld door de media? Is er dan geen goed
- 10 nieuws te melden? Of knuffelen wij alleen maar een allochtoon als hij een topvoetballer is, of als zij in de finale staat van een talentenwedstrijd?

(naar: <http://www.weetwatjeziet.nl>)

Webdetective

- 15 Stel je hebt de opdracht gekregen om een werkstuk te schrijven over mobiele telefonie. Je besluit om op internet naar informatie te zoeken, want internet is immers
- 20
- direct bereikbaar
  - gemakkelijk bereikbaar
  - snel bereikbaar
- Maar internet is ook een wildernis van informatie, waarin je hopeloos kunt
- 25 verdwalen en een heleboel flauwekul tegen kunt komen. Vooral wanneer je gebruikmaakt van een zoekmachine, zoals Google. (...)
- Kun je zomaar vertrouwen op dat wat
- 30 je op je scherm ziet?

De Webdetective leert je stap-voor-stap waar je op moet letten. (...)

(naar: <http://www.webdetective.nl>)

CHECKLIST

voor het beoordelen van websites

- 35
1. Is het duidelijk wie de maker, afzender of uitgever van de site is?
 ja
 nee
- 40
2. Is het duidelijk wat het doel van de site is?
 ja
 nee
- 45
3. Is de informatie gecontroleerd?
 ja
 nee

Hoe maak ik van mijn eigen leven reality-tv?

- 50 Deze les laat zien dat en hoe reality-tv zich onderscheidt van de alledaagse werkelijkheid. Hierdoor stelt de leerling zich in de toekomst kritischer op tegenover de getoonde werkelijkheid van reality-programma's. (...)

- 55 Deze les kent de volgende doelstellingen:
- De leerling weet dat reality-tv meer een spel is dan de alledaagse werkelijkheid.
- 60 • De leerling is in staat punten te benoemen waarin reality-tv verschilt van de alledaagse werkelijkheid.

- De leerling vormt een standpunt over wel of niet deelnemen aan een reality-programma.

(naar: <http://www.medialessen.nl>)

tekst 3

Veilig media-aanbod

- (...) Media bepalen grotendeels zelf wat ze aanbieden. Wel hebben media een bepaalde maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het is belangrijk
- 5 dat ze rekening houden met de impact van wat ze uitzenden. Individuele media-aanbieders maken zelf afwegingen over de mogelijke schadelijke invloed van media op de jeugd. Ze
- 10 hanteren eigen spelregels, bijvoorbeeld op het gebied van het aanbod aan seks en geweld. Zo zijn in de Kijkwijzer leeftijdsgrenzen voor programma's vastgelegd.
- 15 Ook hebben adverteerders en media in een Reclamecode regels opgesteld waaraan reclame moet voldoen. In deze code zijn bijvoorbeeld bepalingen opgenomen over misleiding en goede
- 20 zeden. Ook zijn er regels die moeten voorkomen dat reclame misbruik

maakt van de goedgelovigheid van kinderen.

Rol van de overheid

- 25 Media zijn zelf verantwoordelijk voor wat ze uitzenden. Er is nauwelijks sprake van overheidsregulering. Wel kan de overheid het media-aanbod op een aantal manieren beïnvloeden:
- 30 * De overheid treedt op wanneer media zich schuldig maken aan strafrechtelijke feiten.
- * De overheid legt regels op aan de media om kwetsbare groepen te
- 35 beschermen.
- * De overheid moedigt zelfregulering door de media aan.
- * De landelijke publieke omroep is wettelijk verplicht om de verschillende
- 40 leeftijdsgroepen binnen de bevolking te bedienen via diverse media (ook internet).

naar: <http://www.minocw.nl/mediawijsheid/1180/Veilig-mediagebruik.html>